

HERINNERINGEN NOPENS DE GEBEURTENISSEN EN KRIJGSVERRICHTINGEN IN DE STAD EN VESTING NAMEN IN 1830.

(Vervolg en Slot van N°. 2 , Blz. 93.)

Door de van buiten bekomen versterkingen driester geworden , waagden eenigen het , zich met driekleurige linten of kokardes te versieren ; talrijke benden trokken de stad door. De posten werden diensvolgens versterkt ; zoo kommandeerde o. a. dien dag de majoor **VON HOFF** de hoofdwacht , de majoor **DIEPPE** het piket op **St. Aubin** en bij het hôtel van den generaal **VAN GEEN** ; kapitein **CRISFELD** den post van 80 man aan het Arsenaal , de 2^e luitenant **VERNEJOU** dien aan de Comedie. Wel verre van zich door de genomen maatregelen te laten afschrikken , groeiden de atroupementen , ofschoon zij zich , wel is waar , geenszins in de onmiddellijke nabijheid der militaire magt vertoonden , steeds aan , en waagde men het zelfs een klein gedeelte der stad met een driekleurig vaandel te doorloopen. De generaal gaf last , indien het volk zich verstoutte zich met die vaandels in 't gezigt der posten te vertoonen , of bij het plegen van de minste aanranding of baldadigheid , onmiddellijk op het volk te vuren. De stukken op het kasteel waren geladen , en alles liet het ergste voorzien. (Erg , onder anderen , ook in de gevolgen voor velen onzer , doordien verscheidene niet in dienst zijnde , maar zich in hunne woningen of op straat , zelfs in burgerkleederen bevindende officieren — bij welke gelegenheid wij slechts aan den generaal der artillerie **HOWEN** denken — als represaille vermoedelijk door het graauw waren vermoord geworden en zeker het ergste zouden te vreezen hebben gehad). Gelukkigigerwijs wisten eenige betergezinden deze onheilen voor te komen ; de zamenscholingen met hare oproerleuzen bleven buiten het oog der troepen en doorliepen slechts het gedeelte van de **St. Nicolaasstraat** , door de stegen achter de **Hal** , over de **Sambre-brug** naar **Jambe** en den **Luik-Luxemburgschen straatweg**. Drie leden van 't gemeente-bestuur vervoegden zich tot den generaal op de citadel , ten einde zich met hem nopens het dragen van cocardes en het planten of opsteken van vaandels te verstaan ; maar deze daarin niet toegevende , namen zij op zich , zorg te dragen dat zulks voortaan niet meer zoude geschieden , en het buitenvolk de stad nu verlaten hebbende , keerde in den avond de rust weder eenigzins terug , echter niet zonder dat eenige op afgelegen punten zich alleen op straat vertoond hebbende officieren — o. a. de kapitein **BOUCHER** — door het gemeen waren aangerand geworden.

Eene dagorder werd aan het garnizoen , ten gevolge der gebeurtenissen van dien dag ,

uitgevaardigd; zij schreef de gedragsregelen voor, die onder dergelijke omstandigheden te observeren zouden zijn, waarbij het dragen van kokardes met de Namensche kleuren — zwart en geel — oogluikend toegelaten werden.

Van het begin der onlusten af werden aan de troepen buitengewone uitdeelingen van brood, bier en jenever verstrekt; dit had eene goede uitwerking, maakte hun de ongewone, inderdaad vermoeijende dienst een weinig dragelijker, en eenig zich bij de manschappen openbarend misnoegen, hoe gering dan ook, werd er door tot bedaren gebragt.

De gewapende burgerwachters, zich bij iedere gelegenheid weinig voordeelig onderscheiden hebbende en hun onnut herhaaldelijk gebleken zijnde, werden den 11^{den} September uitgenoodigd, zich niet meer gewapend te vereenigen, waardoor hun tijdelijk bestaan ophield, zonder dat men ze ontwapende.

Den 12^{den} September werden op de diligence, die reeds niet meer het Koninklijk wapen voerde, 4 kisten met geweren in beslag genomen, bestemd tot gedeeltelijke bewapening van het platte land van Charleroy; die geweren werden op de citadel gebragt tot groote spijt der kwalijkgezinden, welke zich in groote scharen vereenigden, zoodat de maréchaussée te paard hen uiteen moest drijven.

Denzelfden 12^{den} September zou als gevangen binnengetransporteerd worden, om voor een krijgsraad te regt te staan, zekere BRINCOUR van Arlon; deze embauteur en oproerstoker had de miliciens der ligting uit het Groothertogdom Luxemburg door verleidelijke middelen aangespoord aan de oproeping niet te voldoen, maar bij de nieuwgevormde Belgische vrijkorpsen te dienen; verscheidene lotelingen hadden bereids naar hem geluisterd of waren gedeserteerd; tijdig daarvan onderrigt, had de generaal VAN GEEN den luitenant der maréchaussée te Marehe, last gegeven, hem op te ligten en gevankelijk naar Namen te voeren. Vernomen hebbende dat het volk eene poging ter zijner gunste beproeven en trachten wilde hem door geweld te bevrijden, zoo kreeg de majoor DUPPE van de 12e afdeeling, order, zich met 100 man buiten de Porte-de-Jambe te begeven, een detachement daarvan op den, aan den Luxemburgschen weg gelegen, berg St.-Barbe te posteren, en indien het gemeen iets ter zijner bevrijding durfde ondernemen, geweld met geweld te keer te gaan, terwijl de artillerie der citadel bevel had den majoor krachtdadig te ondersteunen. Zeer wijslijk onthielden de slechtgezinden zich van eene ernstige demonstratie, en BRINCOUR werd in eene der donkerste kasematten geworpen en een krijgsraad benoemd om hem te regt te stellen.

Eindelijk geschiedde dien dag de eerste uitdeeling der campagne-vivres.

Den 17^{den} September werd de vesting, ingevolge bekomen last van het Departement van Oorlog, in staat van beleg verklaard, en die gewigtige gebeurtenis bij proclamatie, met aanmaning tot rust, aan de ingezetenen bekend gemaakt. De provinciale kommandant, generaal-majoor DE ROISIN, werd tevens tot bevelhebber der troepen in de vesting benoemd, terwijl de bezetting eene versterking van een detachement van het regiment ligte dragonders N°. 5, ter sterkte van 1 officier en 25 paarden, benevens van eenige zamengetrokken detachementen maréchaussée, die het in opstand zijnde platte land hadden moeten verlaten, verkreeg.

Een policie-reglement werd vastgesteld en door den bevelhebber den volgenden dag, eveneens bij proclamatie en aanplakking, algemeen bekend gemaakt.

Dien dag was de sterkte en samenstelling van het garnizoen, als volgt:

Bevelhebber in het 6 ^e groot militair kommando,	luit.-generaal VAN GEEN,					
adjutant	»	»	»	»	»	luit.-kolonel VAN SWIETEN,

III. S. 2. D. N°. 3.

directeur der 6^e artillerie-directie, luit.-generaal HOWEN (1),
 » » 6^e fortificatie-directie, kolonel OFFERHAUS,
 militaire intendant, ROMAR,
 bevelhebber der troepen, generaal-majoor DE ROISIN,
 plaatselijke kommandant, kolonel VAN DIEPENBRUGGE,
 kommandant der citadel, majoor ROEST,
 eerstaanwezend ingenieur, majoor KOOL,
 eerstaanwezend officier van gezondheid, chirurgijn-majoor LD. FALLOT,
 12^e afdeeling infanterie (2), regiments-kommandant, kolonel STOECKER,
 1^e bataillon (5) offic. 11, onderoffic. 51, manschapp. 415; kommandant kolonel VAN
 TEIJLINGEN (4), (ad interim
 kap. MULLER)
 2^e » » 3 » 7 » 124; detachement,
 5^e » » 16 » 31 » 805; majoor DUPPE,
 reserve- » en school » 8 » 12 » 50; kapitein LEMAITRE,
 18^e afdeeling infanterie (3), regiments-kommandant, kolonel KNOLL,
 1^e bataillon offic. 7, onderoffic. 18, manschapp. 25; detachement,
 2^e » » 17 » 29 » 608; majoor ROEST,
 5^e » » 18 » 51 » 580; majoor SCHOCH,
 reserve » en school » 4 » 6 » 14; kapitein BOUON,
 Artillerie, bataillons-kommandant, luitenant-kolonel TENGBERGEN,
 5e bataillon (6) offic. 20, onderoffic. 55, manschapp. 489; majoor SPANGENBERG (7),
 reg. ligte drag N°. 5 » 1 » 5 » 25; 2° luitenant HEIJE,
 komp. K. maréchaussée » 2 » 8 » 50; kapitein DUPONT,

Totaal. . offic. 107, onderoffic. 215, manschapp. 5175

Den 22sten September werd de temporaire krijgsraad benoemd, bestaande uit 4 president, 1 auditeur militair (de heer BIOURGE) en 6 leden; reeds den volgenden dag hield hij zijne eerste zitting.

Ook was bereids door den generaal VAN GEEN de raad van defensie zamengesteld, en waren daarin benoemd de onderstaande korpskommandanten en hoofdofficieren, welke, onder voorzitterschap van den luitenant-generaal, ten zijnent hunne zittingen hielden, als:

generaal-maj.	DE ROISIN,	opperbevelhebber,
kolonel	VAN DIEPENBRUGGE,	plaatselijke kommandant,
kolonel	GUICHERIT,	kommandant der 2 ^e brigade 4 ^e divisie infanterie,
kolonel	STOECKER,	» » 12 ^e afdeeling infanterie,
kolonel	KNOLL,	» » 18 ^e » »

(1) Kort daarna vertrokken, als benoemd tot opperbevelhebber der vesting Bergen (Mons).

(2) De afdeeling had gedetacheerd: haar 2^e bataillon te Philippeville, het reserve-bataillon te Arlon.

(5) Dit bataillon detacheerde 1 komp. te Marienburg en 1 komp. te Dinant.

(4) De kolonel VAN TEIJLINGEN werd benoemd tot opperbevelhebber der vesting Philippeville.

(3) De afdeeling had gedetacheerd: haar 1e bataillon te Charleroy, het reserve-bataillon te Bouillon.

(6) Dit bataillon had gedetacheerd: 1 kompagnie te Philippeville, een klein detachement te Marienburg en Dinant.

(7) Deze hoofdofficier werd benoemd tot tijdelijken kommandant der artillerie te Dinant. Majors à la suite waren bij de 12e afd. inf. de majoor VAN HOFF en bij de 18e afd. inf. de majoor DUFRESNEL; deze werd echter kort daarna gedetacheerd te Charleroy, ter vervanging van den luit.-kolonel VOLCKREMER.

luit.-kolonel OFFERHAUS, directeur der 6e fortificatie-directie,
 luit.-kolonel VAN SWIETEN, van den generalen staf, adjudant in het 6e groot militair
 kommando,
 luit.-kolonel TENGBERGEN, kommandant van het 5e bataillon artillerie,
 majoor KOOL, eerstaanwezend ingenieur,
 kapitein DUPONT, kommandant der komp. Koninklijke maréchaussée,
 milit. intend. ROMAR, als griffier (1).

Bij eene van zijne eerste deliberatiën werd bepaald, dat de cunetten der grachten, tusschen de Brusselsche en Leuvensche poorten, met water gevuld en de wallen aldaar met geschut beplant zouden worden, om een mogelijken aanval van buiten af te weren. Met die werkzaamheden werd onmiddellijk een aanvang gemaakt.

Intusschen was men steeds buiten alle gemeenschap met het leger en zonder eenige de minste tijdingen, bevelen of anderzins van de Prinsen gebleven; het allerwege in opstand zijnde platte land had de communicatiën onderschept, en de operatiën hadden zich niet tot de nabijheid van Namen uitgestrekt. Van de divisie CORT-HEILIGERS had men nu en dan bij geruchte — waaraan men echter weinig vertrouwen konde schenken — wel iets vernomen, maar hare marschrigting was te veel bepaald in de rigting van Leuven geweest, zonder zich zuidelijk genoeg en niet verder dan Wavre nit te breiden, om eene verbinding te hebben kunnen of willen daarstellen; en algemeen genomen, scheen men aan het groot hoofdkwartier of weinig belang in het lot der vesting te stellen, of hetgeen eerder moet verondersteld worden, zich een te groot denkbeeld van hare hulpbronnen, haar verdedigingsvermogen, de sterkte en den geest van het garnizoen en zijne bevelhebbers te hebben gevormd. Zeker is het dat men weinig of bijna hoegenaamd niets vernam, waardoor de kwaadwilligheid te beter spel bekwam. Ten einde toch eenige berigten in te winnen, had de generaal VAN GEEN reeds meermalen, maar steeds vruchteloos, beproefd, door middel van vertrouwde personen tot het hoofdkwartier des prinses FREDERIK te doen doordringen; eene laatste poging was beter geslaagd: het was den 1^{en} luitenant VAN LIESHOUT, fungerend adjudant van den kommandant der 2^e brigade der 4^e divisie infanterie, gelukt, verkleed door de in opstand zijnde landstreek, gemeld hoofdkwartier te bereiken, weder veilig in de vesting Namen terug te keeren, en eenige tijdingen en bevelen mede te brengen (2); maar een en ander was reeds vrij lang geleden, en sedert had men slechts het bevel tot in staat van beleg-verklaring bekomen.

Dusdoende ging het zijnen dagelijkschen gang, nu meerder, dan minder rustig; doch de ongelukkige uitslag onzer wapens te Brussel, spoedig bekend geworden zijnde, bragt eenen buitengewonen slechten indruk te weeg, en, ofschoon het volk zulks wel niet te openbaar uitte, smeulde de kool te beter onder de asch. Het garnizoen werd heimelijk bewerkt, en hoewel er nog geen openlijk verraad bij de officieren van de bezetting gepleegd, ja de schijnbare geest nog algemeen, vooral bij de minderen, goed mogt genoemd worden, en er zelfs nog niet één voorbeeld van desertie in de gelederen bekend was, zoo waren toch reeds verscheidene officieren heimelijk aan hunnen eed ontrouw geworden. Het gunstige oogenblik was nog niet voorhanden, maar zou spoedig aanbreken, en intusschen liet men den tijd niet verloren gaan, maar wachtte

(1) Om reeds vermelde redenen kon de directeur der 6^e artillerie-directie, de luit.-generaal HOWEN, daarvan geen deel uitmaken.

(2) Hij werd daarvoor later benoemd tot ridder van de Militaire Willemsorde 4^e klasse.

met ongeduld den 1sten October af, om de smeulende vlam te doen uitbarsten. De overgave en bemagtiging door het volk, van de stad en vesting Bergen-in-Henegouwen (Mons), welke zich, ofschoon eene bezetting van 5000 man tellende, niet langer had weten te verdedigen; gelijksoortige overgave van andere vestingen in de omstreken, welke in de laatste dagen van September plaats hadden en dadelijk op overdrevene wijze bekend werden, deden de goede verwachting en de hoop te meerder rijzen, en den op verraad steunenden moed te beter aanwakkeren.

Het verbeidde oogenblik was de 1sten October, het gewone tijdstip waarop in rustige tijden, de opgeroepene miliciens naar hunne haardsteden terugkeeren, welke maatregel thans niet van toepassing kon zijn. Wel denkende dat de Zuid-Nederlandsche nog dienstplichtige miliciens, door hun gedwongen verblijf onder de wapenen, erg misnoegd zouden worden, had men, — de Belgische officieren vooral, — hiervan meesterlijk partij weten te trekken om hen krachtig op te stoken, terwijl men, als uitwerking van dergelijke middelen, niet twijfelde of een gedeelte der staande armée zou zich bij hen aansluiten en zij gezamenlijk aan het munitien raken; dusdoende zou het getrouw blijvend gedeelte van het garnizoen tusschen twee vuren geraken, en men ligt spel hebben om het geheel te overmeesteren. Gelijk men verwachtte gebeurde het ook grootendeels.

De hooge militaire autoriteiten waren van dit alles onderrigt; men mag echter vragen, of de door hen genomen maatregelen geëvenredigd waren aan het gevaar en aan het gewigt der omstandigheden, waarin men stond te geraken?

Op de citadel was inmiddels, boven het reeds vermelde, niets verder ter opname der troepen uit de stad gedaan; de bakovens waren niet in gereedheid, en, onder meer andere zaken, was vooral dit gewigtig punt verzuimd.

In den avond van den 30sten September begon het militaire oproer dan ook inderdaad reeds; de kazerne-wacht, onder bevel van den kapitein DOMINICUS der 18° afdeeling, was ontoereikend om de orde te handhaven, en dit te minder, daar de Belgische officieren hunne manschappen heimelijk aanspoorden; de 2° en 3° kompagniën van het flank- of 5° bataillon der 18° afdeeling, onder kommando der kapiteins Cousor en BARON, mogten onder de meestgevaarlijke gerekend worden; tot hen wendde zich dan ook het eerst den onmiddellijk met eenige officieren toegesnelden kolonel KNOLL, om hen door krachtige krijgsmansaal tot hun pligt terug te brengen, en wel met zoodanig goed gevolg, dat binnen $\frac{1}{2}$ uur tijds de gansche 18° afdeeling weder tot orde was teruggekeerd. Deze betere stemming werkte dan ook gunstig op het nevens haar liggend bataillon artillerie, zoodat het den kort daarop, met eenige officieren, derwaarts gespoeden luit.-kolonel TENBERGEN gelukte, dien troep tot pligtbesef terug te brengen.

Moeijelijker ging het bij de 12° afdeeling; deze meerendeels uit Luxemburgsche miliciens — die steeds eene bijzondere aanhankelijkheid voor hunne haardsteden aan den dag leggen — bestaande, was als toemeloos, en daar aanvankelijk slechts weinig officieren dezer afdeeling ter plaatse aanwezig waren, gelukte het slechts na veel moeite, na langen tijd en door medewerking der reeds genoemde korps-kommandanten, ook bij dit korps de orde tijdelijk te herstellen (1).

Het gebeurde van dien avond maakte natuurlijkerwijs het onmiddellijk bijeenroepen van

(1) De kommandant dier afdeeling had niettemin, eenige dagen vroeger, daarover in den raad van defensie geïnterpelleerd, verklaard, dat de goede geest bij zijne afdeeling zoodanig was, dat hij daarvoor instond; die der 18° afdeeling had zich wijslijk onthouden, eene dusdanige verklaring af te leggen.

den raad van defensie noodzakelijk, hetwelk dan ook door den generaal VAN GEEN, die door afgezondene officieren voorloopig met de toedragt der zaken werd in kennis gesteld, geschiedde. Na den schijnbaren terugkeer tot de orde in de kazerne, waardoor eenige officieren haar weder konden, en de bovengenoemde 2 brave hoofdofficieren — om aan de beraadslagingen van den raad van verdediging deel te nemen — haar moesten verlaten, bekwamen de slechtgezinden weder ruimer spel. Het duurde dan ook niet lang, of Belgische officieren en onderofficieren, gedeeltelijk verkleed en vermomd, zetteden, door de duisternis begunstigd, hun ellendig, eed- en pligtverzakend pogen voort; en wekten de reeds rustende of slapende miliciens weder op; alles sloeg op nieuw aan het muiten, en om 1 uur na middernacht was dan ook de opstand weder algemeen! De wacht was onvermogen; de soldaten verlieten gekleed en gewapend de kamers, terwijl er uit deze veelvuldig gevraagd werd. Ten spoedigste werd de generaal VAN GEEN, bij wien de raad van defensie nog bijeen was, daarvan onderrigt; deze had met algemeene stemmen besloten, de miliciens, na inneming der wapens, voorwaardelijk weg te zenden, en terwijl eenige leden er op aandrongen, dat eerst de notulen van het in den raad verhandelde, zouden worden geresumeerd en geteekend, begrepen de reeds meergemelde hoofdofficieren, dat hunne tegenwoordigheid in de kazerne en bij hunne troepen meer dringend geboden werd en noodzakelijker was. Zij spoedden zich dan ook derwaarts, eerst later gevolgd door den kolonel der 12^e afdeling, en vonden de gisting veel erger dan in den vroegen avond. De opstand was weder algemeen; gewapend, met de bajonetten op de geweren, stonden de troepen gedeeltelijk op de plaats der kazerne, terwijl op de trouw blijvende officieren en manschappen aanhoudend uit de kamers en vensters gevraagd werd. Met veel zelfsoffering en moeite gelukte het eindelijk, door toepassing van de verkregene volmagt tot wegzending, na ontwapening, bij de verschillende korpsen de orde te herstellen, en eindelijk den dageraad te bereiken (1).

Den 1sten October bleek reeds des morgens vroeg, dat het gebeurde in de kazerne geen geheim voor de burgerij gebleven was, en dat zij de verwezentlijking harer hoop verwachtte; in grooten getale vond men het volk allerwege op straat, en onmiskenbaar was het dat in aller gemoederen opgewondenheid heerschte: de detachementen infanterie en artillerie bevonden zich, gelijk gewoonlijk, op de hun aangewezen posten, en men was als het ware voorbereid, toen plotselings omstreeks 8^{3/4} uur het gevecht op de markt (*Place d'Armes*) een aanvang nam, en wel vermoedelijk (wij zeggen vermoedelijk, dewijl het ons toeschijnt, dat, vooral bij omstandigheden van dien aard, bij ongeregelde en, gelijk hier, bijna gelijktijdig op verschillende punten ontstane gevechten, het moeilijk valt sommige bijzonderheden geheel nauwkeurig te vermelden en de waarheid zóo juist als men wel wenschte op te sporen; eene bemerking welke ook geldt voor het gansche verhaal des gevechts) aan de hoofdwacht; waarop onmiddellijk alle versterkingen naar de aangewezen, vroeger bepaalde punten, rukten.

Zoo wij ons niet vergissen, kommandeerde de kapitein MULLER van de 12^e afdeling, aan de Porte-de-Fer of van Leuven; de kapitein WEBER dierzelfde afdeling, den post aan het arsenaal; de kapitein DE VILLERS DE FOURNEAU van de artillerie, dien aan de

(2) Vreesden wij niet, door het noemen van eenige officieren, ons onwillekeurig, welligt aan verzuim en dus aan onbillijkheid jegens andere schuldig te maken, zoo zouden wij zeggen, dat te dezer gelegenheid, behalve de reeds genoemde hoofd-kommandanten, zich bijzonder onderscheidden: de luit.-kolonel VOLCKHEMER, majoor SCHOCH, kap.-adj. OUDEMANS en de 2^{den} luitenant DE VERNYOUL, alle van de 18^e afdeling infanterie, en de 1sten luitenant VAN INGEN, van de artillerie.

mobile Sambre-brug; de kapiteins GRIESFELD van de 12^e en BOUCHER van de 18^e, respectievelijk die aan het Seminarium en op St. Aubin; de 2^e luitenant CIELISSEN van de 12^e afdeling, den post aan de St. Nicolaas en de kapitein . . . dien aan de Brusselsche poort, terwijl de majoor VON HOFF van de 12^e afdeling, kommandant der hoofdwacht was.

Het schijnt dat het gevecht daardoor ontstond, dat eenige belhamels onder de overgrootte kwalijkgezinde massa welke op de markt stond, herhaaldelijk een schildwacht van de hoofdwacht poogden te ontwapenen, welke ter verdediging eindelijk zijn geweer afvuurde, waarop spoedig een algemeene aanval van het volk op de hoofdwacht volgde; deze antwoordde met pelotonsvuur, maar, zoo het schijnt te erg bestookt, trok zij al vechtende en van alle zijden aangevallen, na eenen tamelijken wederstand, waarbij van weérszijde, maar vooral bij de burgers, nog al verliezen aan dooden en gewonden geleden werden, op de citadel terug.

Terstond nam het volk de steenen der straten op, rigtte een aantal baricaden op, en begon gelijktijdig de meeste posten aan te vallen.

Bij de woning van den kolonel KNOLL slechts een piket van eenige manschappen staande, werd hetzelfde spoedig overweldigd en ontwapend, en daar vond men een vrij aanzienlijken voorraad scherpe patronen, welke daar juist niet zeer veilig bewaard waren. Van hier begaf het volk zich naar de St. Nicolaas-poort en viel haar onmiddellijk aan. De wacht verdedigde zich langdurig en dapper; tot 3 maal toe werd de post, ook van de zijde der glasblazerij bestookt zijnde, genomen en hernomen; doch nadat de kommandant, de brave luitenant CIELISSEN, verscheidene wonden bekomen en men een tamelijk verlies geleden had, moest men, na alvorens het geschut vernageld en het laadgereedschap onbruikbaar gemaakt of in de gracht geworpen te hebben, langs den wal terugtrekken.

De Porte-de-Fer werd met niet minder onstuimigheid aangevallen, maar ook niet minder goed verdedigd. De kapitein MULLER reeds in den beginne gekwetst zijnde, nam de dappere 1ste luitenant STASS het kommando op zich, en wist hij zich op de cervolste wijze te handhaven. Tirailleursgewijs rukten de poort- en postbezettingen buiten hunne tamboers om de aandringende vijanden te verdrijven; op dezelfde wijze trokken zij terug, van vrij nabij gevolgd; doch zoodra de vijand onder het werkdadig bereik van het geschut der verschansing was, brandde dit eenige kartetsschoten of granaatworpen op hem af. Ook uit de huizen werden onze troepen vooral krachtdadig beschoten, en tegen dit bijna veilig schot was minder te doen. Op deze wijze werd allerwege het gevecht een groot gedeelte van den dag voortgezet; het geschut en klein geweervuur van het kasteel ondersteunde de in de stad kampende strijders met zijn veilig, maar al te plongerend schot, echter niet zoo werkdadig als wel had kunnen geschieden. De post aan de mobiele Sambre-brug, waar de Belgische 1ste luitenant DU MORTIER van de 18^e afdeling, de infanterie kommandeerde, verdedigde zich, ofschoon herhaalde malen aangevallen, eveneens met het beste gevolg. De detachementen aan de Brusselsche poort en aan het arsenaal werden minder hevig aangevallen, waartoe hunne ligging onder het dominerend vuur der citadel niet weinig zal hebben bijgedragen.

Het volk waagde ook een aanval tegen den opgang van het kasteel (*le pied du chateau*) en beproefde eveneens langs den zoogenaamden Kanonweg en Rampe-Verte door te dringen; eenige geweer- en kartetsschoten waren echter voldoende om hetzelfde met behloedde hoofden af te wijzen en van alle verdere poging te dier plaate te doen afzien.

Alle posten, op één na, handhaafden zich en trokken, eenige slechts na herhaald

bevel op de citadel terug. Om een bewijs te leveren van de vijandige gezindheid ook der geestelijkheid, zij hier vermeld, dat zij zich niet ontzag, uit de kelders van het Seminarium bij het bisschoppelijk paleis, op onze troepen te schieten, en dat de daar kommanderende officier genoodzaakt was herhaaldelijk door de luiken te laten vuren, om aan dusdanige schandelijke handelingen paal en perk te stellen.

Reeds kort na het begin der vijandelijkheden, was het gansche, niet in onmiddellijke dienst zijnde gedeelte van het garnizoen, de kazerne uitgemarscheerd en op de citadel teruggetrokken, bij dien ontijdigen maatregel een voorraad van omtrent 7000 brooden in de daar gelegen garnizoensbakkerij achterlatende, terwijl op het kasteel niets van dien aard voorhanden was, en er nog geene gelegenheid bestond in dit gebrek te voorzien; eene omstandigheid welke van hoogstgewichtigen invloed op de latere verdediging, de verdere omstandigheden en de bezethouding dier sterkte was!

Nadat het gevecht bijna den ganschen dag had geduurd, zond de generaal VAN GEEN de Belgische kapitein BOUWON van de 18^e afdeling, met den trompetter der dragonders, als parlementair tot het Stedelijk Bestuur, om hetzelfde te doen kennen, dat hij de stad zoude ontruimen en de troepen op de citadel terugtrekken, doch dat, indien de burgerij nog verdere vijandelijkheden durfde plegen, hij de stad niet zou sparen, maar haar des noods in een puinhoop veranderen. (De ligging van het kasteel was daartoe voorzeker zeer geschikt; de werkelijkheid van dusdanige voornemens, en vooral het ten uitvoer brengen daarvan mag minstens betwijfeld worden; het zijn van die uitdrukkingen, even als die van zich in de lucht te doen springen; onder de puinhoopen te bedelven; tot den laatsten druppel bloeds te verdedigen, en dergelijke meer, welke te veelvuldig gebezigd, maar helaas! te weinig in praktijk gebragt worden. — Holle woorden, afgesletene gezegden, zonder betekenis!) De eigendommen welke de militairen verplicht waren geweest in de stad achter te laten, moesten onder bescherming en verantwoordelijkheid van gemeld bestuur worden gesteld. Men zich dienaangaande verstaan hebbende, nam het gevecht weldra allerwege een einde, en replieerden dan ook alle posten op de citadel, nadat het geschut vernageld en het laadgereedschap onbruikbaar gemaakt was. De posten aan het Sambre-bruggenhoofd, ter weërszijde der rivier, bleven echter nog bezet.

De generaal later nog in twijfel gebragt, of eenige stukken geschut welke zich op Bastion 5 (tusschen de Brusselsche- en Fer-poort gelegen) wel vernageld waren geworden, zoo gaf hij aan een onderofficier der artillerie, nog zeer laat, den last, zich met 10 man infanterie derwaarts te begeven, en indien gemeld Bastion nog niet door het volk bezet was, de vernageling nog te bewerkstelligen. Des avonds om 10 uur begaf gezegde onderofficier zich derwaarts, doch bij eerstgemelde poort komende, werd hij weldra met geweervuur ontvangen, waardoor weder een kortstondig gevecht ontstond. Thans overtuigd dat het bastion bezet was en de vijand goede wacht hield, keerde hij zonder verlies naar de citadel terug; kort daarop gaf de 1ste luitenant STRASS de verzekering, dat men niet verzuimd had bedoelde vuurmonden te vernagelen.

De troepen hadden, over 't algemeen genomen en zonder uitzondering van landaard, behalve het detachement kavallerie — welk op 1 man na geheel uit Belgen bestond en niets verrigtte — zich uitmuntend dapper gedragen. Noord- en Zuid-Nederlanders hadden zich even braaf van hunnen pligt gekweten, en negens had men bij diegenen die niet den vorigen nacht weggezonden, maar in de gelederen gebleven waren, verraad bespeurd; ook gedurende het gevecht bij de officieren niet, hetzij dat ze, hetgeen bij velen waarschijnlijk is, door de omstandigheden medegesleept werden, hetzij dat ze het oogeblik nog niet geheel geschikt oordeelden, en zich te onzeker aangaande den uitslag van

den strijd waanden. Aan allen komt dus lof toe, en het is alleen uit vrees van ware betoonde verdienste onvermeld te laten, dat wij hier de namen niet noemen van diegenen die zich meer bijzonder onderscheiden hebben. Aldus handelende, betreuren wij te meer dit te moeten geraden oordeelen, daar de officiële verleende belooningen niet geheel den maatstaf der ware verdiensten aanduiden; ook door de onfeilbare stem der publieke opinie, bij eenigen in geenen deele bijval vonden, terwijl zij anderen die vergeten werden, gaarne de verdiende erkentenis hadden zien erlangen (1).

Het wederzijdsch geleden verlies is moeilijk, of beter gezegd, onmogelijk juist te bepalen; van het garnizoen kon een aantal gekwetsten naar de citadel getransporteerd worden, het meerendeel moest echter in de stad achterblijven en daar verpleegd worden; met de dooden was dit eerste eveneens het geval. Het geheel verlies aan sneuvelden en gewonden van het volk, kan op 250 à 500 geschat worden; eerstgemelden werden, in navolging van Brussel, gezamenlijk op een, als *Place des Martyrs* herdoopt plein, begraven en hun een eenvoudig hardsteen monument opgericht. Verscheidene officieren, die bij het vernemen van het alarm zich naar hun korps wilden spoeden, werden in hunne woningen of op straat gevangen genomen.

Den 2^{den} October werden nog eenige vuurmonden enz., uit het arsenaal in de stad, 't welk uithoofde het te zeer onder het geschut der citadel lag, door het volk niet durfde in bezit genomen te worden, over de tijdelijke Sambre-brug naar het kasteel gevoerd; waarna de daar aan beide oevers dier rivier nog bezette posten, des morgens, eveneens bevel ontvingen in te rukken; verder hield men zich bezig met nog eenige verdedigingsmaatregelen op de citadel daar te stellen; ook werd nu en dan nog wel eenig schot gelost, maar dit had weinig beteekenis. Veel slimmer was het echter, dat de troepen sedert den vroegen ochtend van den 1sten, eenige van den 30sten September, dus in 24 à 56 uren, niet gegeten hadden, en slechts wat soep en jenever bekomen konden; daarbij konden zij niet genoeg beziggehouden worden. Een geest van ontevredenheid openbaarde zich op nieuw; zij verlangden brood, en aan dien eisch kon onmogelijk worden voldaan, doordien, ten gevolge van de, op hooger bevel, noodelooze en overhaaste ontruiming der kazerne en terugtrekking op de citadel, de aldaar aanwezige voorraad was achtergelaten. Nu was er op het kasteel wel eene inrigting voor bakkerij en genoegzaam meel voorhanden, doch 'n genie 'n administratie, aan welks hoofd de militaire intendant ROMAR stond, hadden verzuimd te zorgen, dat men onmiddellijk tot bakken zou kunnen overgaan; de ovens waren nog niet beproefd, nimmer gestookt; eenig metselwerk ontbrak er nog aan, zoodat, toen men voornemens was te willen bakken, de ovens niet droog waren en zulks derhalve niet geschieden konde, en de kapitein KEMPEES van de 12^e afdeling, belast geweest met de garnizoensbakkerij, — een man ervaren in het vak — verklaarde: dat nog wel tweemaal 24 uur zouden benoedigd zijn, alvorens daarmede een begin te kunnen maken.

De generaal-majoor Baron DE ROISIN, werd diensvolgens tot het Stedelijk Bestuur afgevaardigd, ten einde te verkrijgen dat de 7000 brooden, welke men zoo jammerlijk in de kazerne had achtergelaten, naar het kasteel zouden vervoerd worden. Men antwoordde en beloofde het te willen beproeven, zonder de stellige belofte te kunnen geven,

(1) Daar de officiële lijst niet éenen minderen noemt, vermelden wij echter de namen van den sergeant-majoor JANSSEN en den kanonnier HOTZ (deze ook gewond) van de artillerie, en den sergeant PETERSE van de 18e afd. inf.; het doet ons leed slechts in de gelegenheid te verkeerren alleen deze nog te kunnen gedenken.

dat het zou kunnen geschieden, doordien massa's volk van buiten, als: van Gembloux, Fosse, Andenne, Templeuve, ja zelfs van bij Luik enz., op nieuw in de stad waren getrouwd, om even als den vorigen dag die van Fleures en de meer onmiddellijke buurt van Namen, de stedelingen te hulp te komen; dat de fatsoenlijke klasse daardoor bijna onvermogen was en haren invloed verloren had, en men te goed begreep, dat door levensmiddelen te verstrekken men de verdediging in de hand werkte. De generaal kwam dus onverrichterzake terug, en de Belgische soldaten, ziende dat men aan hun verlangen niet konde voldoen, wierpen de wapens weg, en zeiden dat, daar men hen noch konde gebruiken, noch voeden, zij ontslagen wilden worden of deserteeren zouden.

Dien dag en den vorigen reeds was den generaal VAN GEEN het voorstel gedaan een uitval te doen, om de stad en althans de kazerne te hernemen. Vermoedelijk had dit bij gepast getroffen maatregelen zeer goed kunnen geschieden, zelfs zonder veel bloedverlies, en men had het in allen gevalle te gereeder kunnen beproeven, daar er vooral den eersten dag, en ook later, vóór dat de nog getrouwe Belgische soldaten hunne vanen verlieten, alle kansen voor welgelukken bestonden en een aantal officieren en manschappen zich tot deze expeditie vrijwillig hadden aangeboden. Het is dan ook te betreuren, dat de generaal vermeende in die voorstellen niet te moeten treden; men dient te veronderstellen dat hij daartoe zijne redenen zal gehad hebben, ofschoon deze echter nimmer bekend geraakt of bevroed zijn. Onder de gegeven omstandigheden begreep hij thans te regt, dat hij, bij dusdanigen onwil van een nog groot gedeelte der bezetting en de geringe getalsterkte aan Hollanders in de gelederen, dien stroom geen wederstand konde bieden; hij gaf diensvolgens, tot voorkoming van nog erger kwaad, in de zaak toe, en aan de poortwachten last hen ongehinderd te laten aftrekken, doch zonder wapens, terwijl de ontwapening bij de korpsen zooveel mogelijk geregeld bewerkstelligd werd, en er wel geene met geweer de citadel zullen verlaten hebben; doch levens ziende dat er geen wagens met brood kwamen en de desertie zooveel zulks doenlijk was nog willende stuiten, zond hij den braven kapitein CRIESFELD van de 12^e afdeling, naar het Gemeente-Bestuur, met last het te bedreigen, dat, indien men niet aan zijnen wensch voldeed, hij het bombardement spoedig een aanvang zoude doen nemen. De kapitein begaf zich naar de stad, en kwam niet zonder levensgevaar tot de regering, aan wie hij zijnen last mededeelde, welke nu, bevreesd geworden zijnde, beloofde dadelijk bedoelde brooden te zullen afleveren. Laat kwam de kapitein op het kasteel terug, doch de brooden bleven weg.

De desertie nam inmiddels in alle rangen met rasse schreden toe, zoodat het garnizoen, hetwelk den 30sten September, met inbegrip der officieren, nagenoeg uit 3300 man bestond, den volgenden dag, geen 500 man meer bedroeg!

De burgerij in de stad wist zeer goed in welken hachelijken toestand men op de citadel verkeerde; derhalve begaf zich eene commissie des Stedelijken Bestuurs, onder voorwendsel van verontschuldiging van, ondanks zijn wensch, zijne belofte niet te hebben kunnen houden, tot den generaal, en stelde hem zelfs eene eervolle kapitulatie te sluiten, voor. Alvorens men zich dienaangaande voorloopig verstond, werden, op voorstel der regering, de gevangenen op het kasteel, uitgewisseld tegen de officieren van het garnizoen, welke door het volk, toen zij zich daags te voren naar hunne posten wilden begeven, gelijk wij gezegd hebben, waren gevangen genomen. Dusdoende geraakte ook de embauteur BRINCOUR, over wien de krijgsraad nog geen uitspraak had gedaan, in vrijheid, maar konden ook de Hollandsche officieren hunne korpsen rejoigneren. Wat de niet-toezending van het brood aanbelangde, beweerde de commissie

het wel degelijk beproefd te hebben; dat reeds eenige wagens geladen waren, maar dat het volk, met een ijselijk misbaar, haar daarin verder, en ook in de afzending verhinderd had, haar van verraad beschuldigde en als moedwillig de verdediging te willen verlengen, door levensmiddelen aan de vijanden te zenden, enz. enz.

Tegen den avond convoceerde de generaal VAN GEEN een krijgsraad, waarbij, behalve de gewone leden van den raad van defensie, ook alle hoofdofficieren tegenwoordig waren. Hij deelde hen de hem gedane voorstellen mede (men vindt die Bylage Litt. B) en verlangde desaan gaande hunne denkbeelden in te winnen. Na tamelijke discussiën, voor en tegen spreken, begreep men eindelijk, nadat men zich den waren toestand duidelijker had voorgesteld, en werd er eenparig besloten, dat men in de noodzakelijkheid verkeerde in onderhandelingen te treden, aan den generaal overlatende de voorwaarden der kapitulatie zoo eervol en voordeelig mogelijk te bedingen.

De Baron DE STASSART, inmiddels door het voorloopig oproerig bestuur, tot civielen gouverneur der provincie Namen benoemd, begaf zich tot datzelfde einde eveneens op de citadel tot den generaal, en nog laat werd dien ten gevolge nogmaals een krijgsraad belegd, waartoe, behalve de hierboven reeds genoemde, nog van elk bataillon 2 officieren — kapiteins of luitenants — werden geroepen. — De generaal VAN GEEN wilde zich op die wijze duidelijker met de verschillende opiniën bekend maken, en dusdoende beter inlichten. Ook hier bestond verschil van gevoelen en wrijving van gedachte, nopens de noodzakelijkheid van reeds tot dusdanigen maatregel te moeten overgaan; menigeen kwam het te vernederend voor; uit veler monden hoorde men warme, echte krijgsmanstaal, ja! zelfs hartstogtelijke woorden. De slotsom was echter, dat men bij groote meerderheid erkende: dat de toestand zoodanig scheen, dat de vesting niet te behouden was; dat, doordien men in zeer geruimen tijd niets van het te veld staande leger, noch van het Vorstelijk hoofdkwartier vernomen had, het gansch omliggend land in opstand en alle gemeenschap afgesneden was, er dus geen de minste hoop op versterking, veel minder op ontzet bestond; dat de sterkte van het garnizoen zoo gering was, dat alle ernstige, eenige vrucht belovende verdediging onmogelijk kon geacht worden; dat men het, ja welligt nog eenige dagen langer zoude kunnen uithouden, ofschoon dit bij het reeds heerschend gebrek echter twijfelachtig was, en in allen gevalle binnen zeer korten tijd, tot een dergelijk resultaat zoude moeten leiden; dat uit hoofde van al die overwegingen, als verkieslijk moest worden geacht een vrije aftogt naar Holland, door middel eener eervolle overeenkomst te bedingen. — Ten gevolge van dit besluit, werden nog gedurende den nacht de artikelen bepaald en de kapitulatie tot stand gebracht, welke men hierachter (in de Bijlagen onder Litt. C) in haar geheel vindt medegedeeld.

Den 3^{den} October werden eindelijk eenige wagens met brood, aan de daaraan zeer dringende behoefte gevoelende, trouwgebleven bezetting gezonden. Overigens verstreek die dag met het nemen van maatregelen en beschikkingen van verschillenden aard, zoowel ten aanzien van het garnizoen, als met het Stedelijk-Bestuur, met het oog op de aanstaande ontruiming der citadel en verlaten van het gewest. Afgevaardigden der regering vervoegden zich herhaaldelijk tot de militaire autoriteiten, en ook de generaals begaven zich meermalen naar de stad; van de Belgische officieren en manschappen bevonden zich in den avond van dien dag, slechts die weinige meer, die mede uitrokken en voortdurend aan hun vaandel en aan hunnen eed getrouw bleven. Zodoende was dan de orde weder teruggekeerd en men des avonds tot eenige rust gekomen, toen de generaal VAN GEEN een brief ontving van den Baron DE STASSART, waarin deze bij hem ten zeerste aandrong, de grootste voorzorgmaatregelen voor en gedurende den aanstaanden nacht te nemen, aangezien nog meer van allerwege toe-

gestroomde massa's kwalijkgezind landvolk, de reeds niet betergezinde burgerij waren komen versterken, en besloten hadden, in spijt der geslotene kapitulatie, een aanval op het kasteel te ondernemen, ten einde zich onmiddellijk van hetzelfde meester te maken en het getrouwgebleven geringe garnizoen, gelijk zij zich uitlieten, te massacreran; dat men reeds alle mogelijke middelen gebezigd had om het volk in toom te houden; dat men daarmede nog zoude voortgaan, maar dat tot nog toe alle pogingen vruchteloos waren geweest, en hij dienvolgens zijne excellentie ten dringendste uitnoodigde, van al zijne nog in zijn bezit zijnde krachten gebruik te maken om het opgewonden graauw af te weren. Dit een en ander werd ons door den generaal DE ROISIN medegedeeld, en daar het overgebleven getal troepen, aan manschappen te gering was om de vereischte posten te bezetten, werden daartoe vrijwilligers in alle rangen gevraagd, om met het geweer in de hand de citadel nog te verdedigen. Het zal wel geen vermelding behoeven, dat zich bijna iedereen aanbood; de hoofd-officieren bleven niet achterlijk om het voorbeeld te geven, en schrijver dezès zal zich altijd blijven herinneren, dat, in de keten der schildwachten, de kolonel STOECKER van de 12e afd., even als hij, met geweer gewapend, het naast bij hem stond.

Aan de Maaszijde waagden eenige heethoofden het inderdaad, in de gracht neder te dalen en eenige ladders te plaatsen om den wal te beklimmen; ook vielen enkele schoten, doch de vermeende aanval bleef achterwege, en vermoedelijk was het gansche berigt minstens overdreven.

Bij de kapitulatie was bedongen, dat 8 commissarissen van het oproerige bestuur, ons door de in opstand zijnde gewesten tot aan de voorposten van het leger zouden begeleiden; de generaal VAN GEEN was het echter met zich-zelfen nog niet eens, op welke stad wij zouden terugtrekken; het eerste voornemen was op Luxemburg en de Pruisische provincie van den Neder-Rhijn. Ten dien einde werd de majoor VON HOFF van de 12^e afd. derwaarts gezonden, om van den Pruisischen militairen gouverneur dier vesting, den vrijen doortogt te erlangen; doch in aanmerking nemende den grooten omweg dien deze marsch zoude veroorzaken, besloot de generaal op Antwerpen terug te trekken; alles werd derhalve daarnaar ingerigt.

Den 4^{den} October begaven zich de Baron DE STASSART en commissiën uit het Stedelijk Bestuur, herhaaldelijk op het kasteel, om zich met den generaal te aboucheren. Tegen 4 uur zou de militaire magt des nieuwen bestuurs, welke thans de driekleurige kokarde droeg, de meeste posten op de citadel overnemen; zij heescht te dier gelegenheid ook de driekleurige vlag, welke door salutschoten de vereischte eer zou worden aangedaan. De Place St. Aubin stond vol menschen, om dit voor de brave burgerij zoo treffend en reikhalzend gewenscht oogenblik te verbeiden; de gedeserteerde 2de luitenant der artillerie DE EENENS, door het Namensch bestuur tot kommandant der artillerie benoemd, zou die eerbewijzen doen plaats hebben, en designeerde daartoe toevalligerwijs ook een der op gemelde plaats St.-Aubin gerigte vuurmonden. Dit stuk nu was nog met eene blikkendoos geladen; zonder het alvorens te laten visiteren, werd er nog eene patroon ingestoken, en nadat reeds eenige schoten gedaan waren, kwam de beurt ook aan genoemd kanon, hetwelk daarop werd afgevuurd. Op die wijze werden verscheidene burgers, thans door hun eigen geschut, gewond, en men kan nagaan dat wij ons op de citadel daarmee tamelijk verlustigden.

Van de toegestane permissiën, om vóór het aanstaand vertrek nog eenige zaken in de stad te regelen, maakte gelijk reeds vroeger geschied was, nog een enkele niet Zuid-Nederlandsch officier gebruik om niet weder bij den standaard terug te keeren!

Den 5^{den} October, in den vroegen morgen, was het tijdstip bepaald voor den afmarsch

van het garnizoen. Vertragingen van verschillenden aard, door de schuld des Gemeente-Bestuurs ontstaan, deden het 6 $\frac{1}{2}$ uur worden, eer ze plaats had. Generaals en hoofd-officieren te paard, marscheerden aan het hoofd der in 't geheel geen 500 strijders meer tellende overblijfselen eener bezetting van 3500 man! Met volle wapenrusting verlieten zij de citadel; de burgerposten deden de militaire eerbewijzen, en enkele stedelingen kwamen nog een hartelijk afscheid nemen. Bij den marsch door de stad, zagen wij met genoegens veelvuldige onmiskenbare teekenen van den plaats gehad hebbenden strijd, schoon hij juist in dat gedeelte geenszins het bitterst was geweest. De rigting werd genomen door de Brusselsche-poort, achter langs het kerkhof, en zoo naar den straatweg op Leuven. Vier Commissarissen der voorloopig ingestelde regering (1), begeleidden de kolonne; vier waren reeds vooraf vertrokken, om allerwege de vereischte voorbereidselen te nemen.

De bovenstaande bladzijden leveren het hoofdzakelijk verslag der gebeurtenissen in de vesting Namen, van de laatste helft der maand Augustus, tot de eerste dagen van October 1830, dat zoo rampvolle jaar! Wij hebben ons geene aanmerkingen veroorloofd, schoon het gebeurde daartoe ruime stof opleverde, en zij zich als het ware bij ons opdrongen. Vooral in de laatste dagen zouden de genomen maatregelen veelal onzen bijval missen; een ieder kan voor zich-zelfen de leerzame gevolgtrekkingen afleiden. Eenige bemerkings van meer algemeenen aard, vermeenen wij echter niet te mogen onderdrukken, en deelen ze hier met alle bescheidenheid mede.

Gelijk in alle opzigten in het fatale jaar 1830, schijnt het hooger en krijgsbestuur ook omtrent de gewigtige vesting Namen in groote dwaling en overschatting verkeerd te hebben. Geen voorzorgen werden genomen, noch voorgeschreven. Toen de Fransche Julijomwenteling onverwachts uitbrak, schreef het Departement van Oorlog verschillende, in enkele vestingen van het 6^e groot militair kommando te nemen maatregelen, wel is waar, voor; zoo werden onder anderen te Doornik, Mons, en op de minderbeduidende punten Charleroy en Philippeville, veldbatterijen georganiseerd, en indien daartoe geen artillerie-paarden voorhanden waren, moesten tegen betaling te pressen paarden, steeds in bereidschap gehouden worden, maar in het als vesting en provincie-hoofdstad enz., enz., zooveel gewigtiger Namen, bleef alles achterwege. Toen het oproer overal uitgebarsten was, liet men de vesting niet alleen geheel aan haar lot over, maar ook door geen der plaats gehad hebbende operatiën, trachtte men eenige verbinding met haar te onderhouden of te herstellen; ja! liet haar zelfs voortdurend — op ééne uitzondering na — zonder tijdingen, bevelen, instructiën of versterkingen. (Wij miskennen, door dit te zeggen, geenszins het doel der vestingen en hunnen werkkring in oorlogstijden; wij weten zeer goed, dat zij alsdan menigwerf in dusdanige omstandigheden kunnen voorkomen, en dat een der oogmerken waarom zij aangelegd worden, dáárin bestaat, de plaatsen en stellingen die zij beschermen, onder dusdanige gegevens te handhaven; dat het hier ook welligt had moeten en minstens wenschelijk ware geweest, dat het had kunnen geschieden, erkennen wij volmondig; er zijn echter buitengewone omstandigheden tusschenbeide getreden, en zonder troepen, kan men kwalijk eene vesting behouden, het is dan slechts een dood ligchaam.) Aan Charleroy werd een uitgelezen bataillon

(1) Ook een militair bestuur was reeds ingesteld, en o. a. de gepensioneerde, steek blinde, oude generaal DAYWAILLE tot territorialen, de gepensioneerde kapitein BOUCHER tot plaatselijken kommandant benoemd. De gepensioneerde kapitein PRISSE met de militaire administratie; de officier van gezondheid FALLOT (een Hollander) met de geneeskundige dienst; de 2de luitenanten DE EENENS en VERMILLEN, respectievelijk met het kommando der artillerie en genie belast. Aan den kapitein BAUCHER van de 18^e afd., werd als kolonel het vormen van een regiment infanterie opgedragen.

der 13^e afd. inf. *Hollaudeche* troepen tot versterking gezonden; Namen werd verzuimd, en terwijl dit bataillon, kort na zijne aankomst aldaar, met het gansche garnizoen der vesting, voor de opstandelingen de wapens nederlegde, rijst dadelijk de gedachte en de vraag, van welken gewigtigen, *overwegenden* invloed het niet had kunnen zijn, indien diezelfde versterking naar Namen ware gezonden, en men dáár die krachtige kern had bezeten? De gebeurtenissen en krijgsverrigtingen hadden daardoor eene geheel verschillende wending genomen; welke uitwerking, welke invloed het behoud der vesting naar buiten had kunnen bewerken, kan evenmin worden voorzien, als de waarschijnlijkheid en wezentlijkheid er van kan worden miskend! (1).

Ter eere van den generaal VAN GEEN zij echter gezegd, dat het groot belang van dusdanige versterking hem geenszins was ontsnapt, dat hij haar herhaaldelijk, ja zelfs met aandrang, ofschoon steeds vruchteloos, aan het Departement van Oorlog, en ook elders heeft gevraagd. Men verkoos die liever te zenden dáár waar zij geen nut uitvoerde en er luttel konde te weeg brengen.

Onder de gegeven omstandigheden moest de uitslag immer zoodanig zijn als hij werd. Wij willen daarom geenszins alle genomen maatregelen verdedigen; dat zij verre van ons; zij komen ons integendeel veelvuldig zwak en beneden de hoogte der gebeurtenissen voor. Vooral blijft ons het ontijdig verlaten, en niet weder, al ware het slechts tijdelijk, heroveren der kazerne, hetgeen ongetwijfeld had kunnen geschieden, een groote grief en flater in de verdediging. Maar een weinig later had de stad en vesting Namen toch ontruimd moeten worden, en wel: 1° door den verlaten toestand waarin zij verkeerde, 2° ten gevolge der elders plaats hebbende gebeurtenissen, 3° door gebrek aan levensmiddelen, 4° door de ongehoorde zwakte van het garnizoen. Eene kapitulatie was dus noodzakelijk geworden; zij had echter nog eervoller bedongen en voor de wapeneer meer kunnen gedaan worden.

Het hooger bestuur schijnt over de noodzakelijkheid, door de omstandigheden te weeg gebragt, dan ook eveneens gedacht te hebben, en met de plaats gegrepen verdediging te vreden te zijn geweest; althans de verleende gunstbewijzen getuigen dit. Aan den generaal VAN GEEN werd de eervolle taak opgedragen de scheiding tusschen de Noord- en Zuid-Nederlanders te bewerkstelligen, hem het kommando over laatstgemelden toegedacht, en kort daarop dat van het mobiele leger gegeven.

(1) Om eene bijdrage te leveren hoe men allerwege, door fataliteit gedreven — en, indien men dusdanige veronderstelling durfde doen, en niet beter van het tegendeel overtuigd ware, zoude moeten zeggen — den opstand in de hand werkte, dient tot bewijs ook het volgende: De luit.-kolonel VOLCKHEMER, kommandeerde het te Charleroy in garnizoen liggend bataillon der 18^e afdeeling infanterie. Bekend met de algemeen heerschende slechte gezindheid der bevolking, zoowel binnen als buiten de stad, in geenen deele daarmede ingenomen, vijandig aan al hetgeen eed, eer en plicht verloochent, rond en kordaat soldaat, maar geen hoveling, ontzag hij zich niet, *soms* zijne denkwijze in krijgsmansstaal te uiten; daarover werd geklaagd; hij werd als gevaarlijk voor de goede verstandhouding (!?) tusschen de burgerij en het wettig gezag, en als een steen van aanstoot gesignaleerd (hij was zulks inderdaad voor de kwalijkgezinden), wiens verplaatsing gewenscht geacht moest worden, waarom men daarop dan ook zeer aandrong. Hij werd inderdaad van zijn bataillon verwijderd en naar Namen teruggeroepen. En aan wien nu droeg de generaal VAN GEEN het kommando van dat bataillon op? Aan den Belgischen majoor à la suite dier afdeeling DU FRESNEL, die dadelijk met de oproermakers heulde, en een der oorzaken was van de schandelijke wijze waarop het garnizoen de wapens nederlegde. Men mag te regt vragen en veronderstellen, of met den braven luit.-kolonel VOLCKHEMER aan het hoofd van zijn bataillon en met een Hollandsch bataillon in de vesting, Charleroy niet behouden, althans de uitslag geheel anders en ongetwijfeld eervoller zou geweest zijn?

Tot ridders van de *Militaire Willemsoorde* 4^e klasse werden benoemd :

MULLER, kapitein bij de 12^e afdeeling infanterie.

STASS, 1^e luitenant bij de 12^e afdeeling infanterie.

LIESHOUT, 1^e luitenant, fungerend adjudant bij den kommandant der 2^e brigade, 4^e divisie infanterie.

Eervolle melding bekwamen :

DE ROISIN, generaal-majoor, kommandant der provincie en bevelhebber der troepen in de vesting Namen.

GUICHERIT (!) kolonel, kommandant der 2^e brigade, 4^e divisie infanterie.

STOECKER, kolonel, kommandant der 12^e afdeeling infanterie.

VOLKHEMER, luitenant-kolonel bij de 18^e afdeeling infanterie.

ROEST, majoor bij de 18^e afdeeling infanterie.

KOOL, majoor, eersaanzewend ingenieur.

CRISFELD, kapitein bij de 12^e afdeeling infanterie.

BRUCHER, 1^e luitenant-adjudant bij het 3^e bataillon artillerie.

NIERDT, 1^e luitenant-kwartiermeester bij het 3^e bataillon artillerie.

HARTT, 1^e luitenant-adjudant van den generaal-majoor DE ROISIN.

NOOT, 1^e luitenant-ingenieur.

Eindelijk werden nog kort daarop benoemd.

Tot ridders der orde van den Nederlandschen Leeuw :

DE ROISIN, generaal-majoor, provinciale kommandant van Namen, enz.

ROMAR, militaire intendant in het 6e groot militair kommando.

Hiermede zouden wij de ons voorgestelde taak als geëindigd kunnen beschouwen, maar wij wenschen het garnizoen van Namen nog tot zijne vereeniging met het Nederlandsch leger te begeleiden.

De étapes waren bepaald als volgt: 1. *Incourt*. 2. *Leuven*. 3. *Mechelen*. 4. *Antwerpen*.

Gelijk gezegd is, trok het garnizoen den 5^{den} October uit de citadel, begeleid of voorafgegaan door 8 commissarissen des bestuurs (1); wij marscheerden langs het slagveld van Ramilies, waarop den 22sten Mei 1706, de Hertog van MARLBOROUGH, eene volkomen overwinning op de Franschen behaalde, en kwamen des voormiddags te Incourt aan, alwaar de troep meerendeels in eenige schuren gehuisvest werd.

Den 6^{den} werd de marsch op Leuven aanvaard; eenige uren van die stad, werd plotselings *Halt!* gekommandeerd. Twee heeren, zoo zij zeiden, kapiteins van den staf der Leuvensche burgerwacht, waren ons van wege het Stedelijk Bestuur te gemoet gezonden, ten einde te kennen te geven, dat de nieuwe regering aldaar wel niet difficulteerde ons, — een gewapende troep — in hare muren te ontvangen, maar zulks echter onraadzaam achtte, aangezien Leuven door eenige vrijkorpsen bezet was, die veel op rooven en plunderen uit zijnde, zeer lastige en niet minder opgewonden gasten waren, waarmede men veel te stellen had, en men er dus geenszins voor konde instaan, dat ook wij niet zouden hemoelijkt worden

(1) Wij herinneren ons nog slechts de namen der Heeren: DE SWALART, d'ANDROY, MOHIMONT-BIVORT, BAUCHAU en DE MONTELLIER.

en aan veel onaangenaamheden blootgesteld zijn; dat men diensvolgens den generaal verzocht te Leefdael nachtkwartier te willen nemen, waar alles bij onze komst in gereedheid zoude zijn. Er werd derhalve links ingeslagen; te St. Achtenrode (*Roye St. Agathe*) aan de Dijle, waar wij rust hielden, vernamen wij dat 8 dagen te voren troepen van den generaal COU-HEIJLIGERS aldaar gelegen, en alle stof tot tevredenheid wegens hunne orde en tucht gegeven hadden, doch dat voor der inwoneren ongeluk, eenige honderden oproerigen, uit Wavre en omstreken, onze troepen die zij zeer zwak waanden, waren komen aanvallen; dat eenige heethoofden uit het dorp de dwaasheid hadden gehad zich daarbij te voegen, dat van toen af, na den vijand te hebben afgeslagen, onze manschappen zich hadden doen gelden, eenige inwoners bij wie wapens gevonden waren, nedergeschoten, huizen in brand gestoken en nog andere schade aangerigt hadden. Het dorp droeg er de sporen van; maar wij beklaagden hetzelfde niet, van volgens krijgsgebruik zijn verdiend loon ontvangen te hebben.

Na eenen tamelijken marsch kwamen wij eindelijk te Leefdael aan, waar wij meerendeels in een groot, oud, den Graaf DE LIEDERKE behoorend kasteel en ook op pachthoeven gehuisvest werden.

Wij hadden het vrij goed en rustig, toen plotseling des avonds, een gedeelte van het onder den ellendigen Franschen Burggraaf DE PONTECOULANT staand *Belgisch-Parijsch-Legioen* (een zamenraapsel van allerlei ontuig) in het dorp verscheen, het kasteel omringde, en de troepen van het voormalig garnizoen van Namen krijgsgevangen verklaarde. Niet zonder veel moeite, langdurige onderhandelingen en herhaalden tegenstand, gelukte het aan de ons begeleidende commissarissen, den kommandant dier — welligt overdreven — 600 man sterk geschatte bende, PARENT genaamd, te beduiden, dat er eene kapitulatie gesloten was; dat er derhalve geen kwestie kon, noch mogt zijn van ons gevangen te willen nemen, en het een ieders plicht was, die overeenkomst te eerbiedigen. Na $1\frac{1}{2}$ uur gelukte het eindelijk zich van die verachtelijke gasten te ontslaan; doch het behouden der wapens, wilde hun maar niet bevallen, zoodat zij later nogmaals terugkwamen, om zich beter te overtuigen dat die voorwaarde wel bedongen was. Aan bedreigingen van allerlei aard, van doodgeschoten, gevangelijk naar Brussel getransporteerd te zullen worden en dergelijk gezwets meer, ontbrak het niet; maar dat vooral de voorwerpen van waarde der officieren hen bijzonder aanstonden, bleek daaruit, dat verscheidene hunner den volgenden ochtend hunne épauletten en degens misten; zij waren hun door die dappere vrijheidsvrienden ongemerkt ontstolen, of misschien ook wel bij abuis medegenomen! Twee officieren der artillerie, die een weinig buiten het dorp waren ingekwartierd geweest, werden tot den volgenden dag gevangen gehouden; slechts na den afmarsch bemerkte men hunne voortdurende afwezigheid, en zij rejoigneerden ons slechts eenigen tijd later. De gansche bende van PONTECOULANT, *Légion Belge-Parisienne* genaamd, werd toen waarschijnlijk veel te ruim, op 1200 man met 2 stukken geschut geschat; zij droeg allerlei kleeding, doch op hun hoofdtooisel, uit hoeden, chacots, grenadiers-mutsen enz. bestaande, stonden overal, hetzij doodskoppen, hetzij *Volontaires Parisiens*, of *Légion Belge-Parisienne* geschilderd (1).

(1) Schrijver dezès was ingekwartierd in de vrij goede herberg, waar ook de 8 commissarissen hun' intrek genomen hadden, en dronk er in gezelschap o. a. van den majoor SCHOCH, de kapiteins DOMINICUS en THIELL, rustig een glas bier, toen die vrijheidshelden plotselings binnenstoven. Een hunner vroeg hem dreigend: »*Où est le brigand VAN GEEN? il est cause que mon frère a été tué à Namur, pourquoi combattre? dites moi où il est logé.*» Ik merkte waarheen onze vriend wilde, en hem best in staat achtende — zoodanig zag hij er althans uit — zijne bedoeling ten uitvoer te brengen, antwoordde ik hem: »dat ik zulks niet wist; dat, indien hij er zooveel belang in stelde, hij hem dan zelf maar moest gaan zoeken;» waarop hij mij zeide: »*Ah le brigand! si je le trouve je l'assassine.*»

Den 7^{den} October marscheerden wij over Cortenberg; 1 uur van Campenhout werd halt gemaakt en de officieren gelast hunne sjerpen om te doen; wij naderden de voorposten van ons leger! Hier vervoegden zich de gevangen gehouden officieren weder tot ons, en na den marsch op nieuw aanvaard te hebben, zagen wij $\frac{1}{2}$ uur verder reeds de eerste veldwacht en bevonden ons aan het Sas van Campenhout. Dáár stond het 3^e of flankbataillon der 7^e afdeeling infanterie, een detachement lanciers en 2 stukken geschut achter de brug, alles onder de bevelen van den majoor OUDENDIJK, als voorpost van het legerkorps des generaaLS CORT-HEIJLIGERS.

Onze vreugde was buitengewoon; zij gaf zich luidde lucht! Na een korte rust vervolgden wij den marsch en verlieten ons de commissarissen van het Namensch bestuur. Een half uur van Mechelen reed ons Z. D. H. de Hertog van SAKSEN-WEIMAR te gemoet, en weldra kwamen wij in die stad aan; zij was overvuld met troepen van alle wapens; ook de kazernen waren vol, zoodat wij orde kregen op de plaats derzelve te bivouacqueren.

Den volgenden dag, 8 October, vervolgden wij onzen marsch naar Antwerpen, door Waelhem aan de Nethe, waar het 3^e bataillon der 5^e afdeeling infanterie met 2 stukken geschut stond; door Waerloos, waar $\frac{1}{2}$ bataillon der 1^e afdeeling, benevens een detachement huzaren, en Comptich waar 2 bataillons met den staf dier afdeeling stonden, en kwamen van daar door Morssel, langs den Ouden-God en Berchem, alle met kantonnerende troepen van verschillende wapens bezet, te Antwerpen aan. Hier verbleven wij verscheidene dagen, om onze nadere bestemming af te wachten; de generaal scheidde zich hier van ons (1).

Den 11^{den} October kregen wij bevel, den volgenden dag naar Holland in te schepen; dit geschiedde dan ook den 12^{den} October op eene stoomboot en een paar op sleeptouw genomen vaartuigen; nog denzelfden dag bereikten wij Dordrecht, waar wij wederom eenige dagen verbleven, alvorens wij onze definitieve bestemming vernamen. Eindelijk kwam den 14^{den} eene missive van wege het Departement van Oorlog, ingevolge wier bepaling de overblijfselen der 12^e afdeeling zich naar Arnhem, die der 18^e afdeeling infanterie naar Zwolle zouden begeven, ten einde aldaar onder de oude nummers, nieuwe afdeelingen te organiseren. Het 5^e bataillon artillerie werd ontbonden, en uit deszelfs overblijfselen — 32 onderofficieren en manschappen — zouden met die der eveneens opgehevene 1^e en 2^e bataillons van dat wapen, te Gorinchem een nieuw korps onder den naam van bataillon vrijwillige artilleristen, gevormd worden, waarover de luitenant-kolonel PETTER van gemeld voormalig 1^e bataillon het bevel moest voeren. De kolonels der infanterie behielden het kommando over de nieuw op te rigten afdeelingen, terwijl de brave luitenant-kolonel TENBERGEN tot kommandant der artillerie te Grave werd benoemd.

Den 17^{den} October verliet de artillerie Dordrecht; de infanterie bleef er nog eenige dagen, doch volgde kort daarop eveneens hare bestemming, en zoodanig was het uiteinde der troepen van het garnizoen der vesting Namen, aan wie wij, als oud krijgsmakker, in deze bladen met genoegen eene warme herinnering wijden!

(1) De generaal DE ROISIN verliet ons reeds den eersten dag; hij bekam geen kommando meer, en stierf later in Duitschland waar hij zich aan den Rijn gevestigd had.

Litt. A. BIJLAGEN.

(Geheim.) *Order voor het garnizoen van Namen.*

Bij het eerste alarm zullen zich begeven :

	Honderd man naar de Porte de Fer.
	Honderd » » » de Jambes.
	Honderd » » » St. Nicolas.
Twee Honderd » »	Poort van Brussel.

Het overige van het garnizoen zal op het plein der kazerne onder de wapens verblijven.

Morgen ochtend, bij het aanbreken van den dag, zal zich eene compagnie infanterie naar het kasteel begeven, ten einde aldaar tot nader order dienst te presteren.

Er zal insgelijks een officier der artillerie met het benoodigd aantal manschappen, zich heden avond naar de citadel begeven, ten einde aldaar dienst te verrigten.

De wacht aan het arsenaal zal heden avond door 1 officier en 40 man bezet worden, en bij de eerste noodzakelijkheid zal 1 kapitein en 40 man dezen post versterken.

Heden avond zal een piket van 2 officieren en 50 man, zich naar het kasteel begeven, hetwelk aldaar zal verblijven tot het door de postvattende compagnie afgelost wordt.

Nog heden zullen er scherpe patronen in het bezit der heeren chefs der korpsen gesteld worden, berekend tegen 2 pakjes per man.

De kapitein van politie en 1 officier per compagnie, zullen heden nacht in de kazerne verblijven.

De luitenant-generaal, kommanderende het 6e groot militair kommando,

(w. g.) VAN GEEN.

Litt. B.

La commission nommée par arrêté de la régence du 2 Octobre 1830 trente, et munie des pouvoirs à cet effet, pour éviter l'effusion du sang des citoyens, propose la capitulation suivante à Son Excellence le Lt.-général VAN GEEN :

1°. Remettre la citadelle de Namur à la garde de la régence de cette ville sous sa responsabilité.2°. Offrir à toute la partie de la garnison qui voudra se retirer, des garanties pour arriver avec armes et bagages, et tous les honneurs dus à des braves militaires, au point que Son Excellence le général VAN GEEN, jugera convenir.

Fait à la citadelle de Namur, le 2 Octobre 1830.

Signé J. DE RENESSE,
 MOHIMONT-BIVORT,
 PRISSE,
 HUBOT,
 DE GARCIA DE LA VEGA,
 URBAN.

Litt. C.

De luitenant-generaal kommanderende het 6e groot militair kommando, op dit oogenblik geretireerd op het kasteel van Namen, in overweging nemende, eene aan hem gerigte missive van de Stedelijke Regering der stad Namen, hierop nederkomende, dat de opstand van geheel België, zoo der steden als van het platte land, de toenemende haat tusschen de Noordelijke en Zuidelijke provinciën des rijks, van dien aard is, dat, bijaldien ook de mogelijkheid bestond, om het kasteel nog gedurende eenige dagen te verdedigen, het gebrek aan levensmiddelen, en den toestand van het geheele land, welke op geen uitkomst kan doen hopen, eene hardnekkige en noodeloze verdediging niet anders dan tot bloedvergieten zonder voordeel kan aanleiding geven; heeft noodig geacht den krijgsraad te beleggen, en de leden van denzelven de volgende punten in overweging te geven :1°. Dat onder de troepen een zeer slechte geest heerscht, en dat men op de weinige manschappen, welke nog een gedeelte van het garnizoen uitmaken, niet kan rekenen.2°. Dat men met geen den minsten grond veronderstellen kan, dat bijaldien de soliditeit der defensie werkelijk bestond, van de zijde der troepen van Z. M. eenige hulp te wachten is, des te meer, daar het aangevoerde in den brief van de regering nopens den toestand van het rijk, geheel met de waarheid is overeenstemmende.3°. Dat het waar is, dat niet alleen soldaten en onderofficieren, maar zelfs bijna alle Belgische officieren, positief verklaard hebben niet meer te willen dienen.4°. Dat het waar is, dat bij het evacuëeren der stad, al reeds eenige van hen zich geab-

senteerd, en niet van de gelegenheid gebruik gemaakt hebben, om het kasteel en hun korps te rejoineren.

5°. Dat sedert 14 dagen, ik generaal, geheel van tijding van den Prins of van het gouvernement, verstoken ben.

Om welke redenen ik vermeend heb de navolgende kapitulatie te moeten voorstaan, en welke ik geloof op dit moment het eenige is dat ons overblijft om niet door het gemeen aangevallen te worden, daar geen defensie meer plaats kan hebben, dewijl onder de troepen de defectie compleet is.

CAPITULATION.

Pour parvenir au but proposé par la Régence de Namur, et pour éviter le sang qui pourrait résulter d'une défense opiniâtre, Son Excellence le Lieutenant-Général VAN GEEN a convoqué le conseil de Guerre et y a joint tous les officiers supérieurs de la garnison, ainsi que 2 officiers par rang de chaque corps.

Après avoir fait connaître les propositions qui lui avaient été faites par la dite Régence, le dit conseil de Guerre, après s'être concerté et avoir recueilli les voix, a résolu d'accepter la capitulation aux conditions suivantes:

Article 1^r.

Les troupes qui voudront suivre l'Etat-Major de la place, et tout ce qui appartient au 6e grand commandement militaire, qui se trouve à la forteresse de Namur, sortiront avec armes et bagages et les honneurs de la guerre, et seront escortés par un sauf-conduit composé de 8 personnes, dont 4 précéderont et 4 autres resteront avec le Lieutenant-Général VAN GEEN, pour garantir toutes les conditions de la capitulation.

Art. 2e.

Tous les moyens de transport nécessaires seront fournis par les soins des commissaires, qui devront être des notables.

Art. 3e.

MM. les commissaires répondront de la sûreté de la troupe et des propriétés individuelles qui l'accompagnent.

Art. 4e.

La Régence de la ville se rend responsable des familles qui resteront à Namur, en attendant qu'elles partent.

Art. 5e.

Les archives dont les corps et les officiers sont personnellement responsables, s'ils le désirent, jusqu'au moment où elles pourront être transportées, elles resteront toutes sous les scellés; en attendant elles seront confiées à une commission nommée par la Régence.

Art. 6e.

La troupe marchera par étapes, jusqu'au point que le Lieutenant-Général VAN GEEN aura fixé.

Art. 7e.

Les stipulations conclues ce matin avec la Régence, relativement aux habillements, équipements militaires qui se trouvent en ville, restent et demeurent en vigueur.

Art. 8e.

Les farines et pains d'approvisionnement, qui se trouvent dans la ville, et que la Régence n'a pu obtenir du peuple, demeurent à la charge de la dite Régence.

Art. 9e.

L'heure et le jour de l'exécution seront fixé ultérieurement.

Fait et arrêté à la citadelle de Namur.

(Signé) VAN GEEN.

(Signé) DE RENESSE, DE GARCIA, HUBOT,
MOHIMONT-BIVORT, URBAN, PRISSE.

Bovenstaande kapitulatie goedgekeurd door de leden, uitmakende den krijgsraad.

(w. g.) DUPPE, GUICHERIT,
SCHOCH, DE ROISIN,
VOLCKHEMER, VAN DIEPENBRUGGE,
ROEST, KNOLL,
VAN SWIETEN, OFFERHUIS,
STOECKER, KOOL,
ROMAR, TENGBERGEN.

M h

V . . N S.